

PELITANIEUWS

jaargang 26 nr. 1 februari 2020 jaarlijkse bijdrage € 21,00 / losse nummers € 4,50



COLOFON

INHOUD

UITGAVE

Stichting Pelita®
Nienoord 13
1112 XE Diemen
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

OPLAGE

4500

Pelita Nieuws verschijnt 6 x per jaar.
Jaarlijkse bijdrage € 21,00;
opzegtermijn één maand voor begin
nieuwe jaargang, uiterlijk 1 juli
Losse nummers € 4,50
IBAN NL05INGB0000515000

REDACTIE

Anita Bontekoe
Letty Bonfrère Breuring

EINDREDACTIE

Hans van der Hoeven

ONTWERP/OPMAAK

argante argante, arnhem

ADVERTENTIE VERKOOP

Stichting Pelita
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

DRUK

Drukkerij Damen, Werkendam

ISSN

1835-7835

© copyright

Stichting Pelita®, Diemen



Overname van artikelen slechts
met toestemming van de redactie
en bronvermelding.

04 / MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

**05 / INTERNERING INEN EVACUATIE
UIT DE REPUBLIKEINSE KAMPEN (12)**

**06 / INDISCHE BUURTEN
IN NEDERLAND (28)**

08 / INDIË IN NEDERLAND (12)

10 / BUS EN TREINREIS DOOR JAVA

10 / AVONTUUR IN AZIË

**11 / STICHTING PELITA OOK VOOR
DE NAOORLOGSE GENERATIE**

**11 / PUBLIEKSSELECTIE FOTO'S
75 JAAR BEVRIJDING
WO2 OVERZEE**

12 / KJBB BERICHTEN

**12 / VAN ZEEVAARDER TOT
GEZAGVOERDER HET LEVENS-
VERHAAL VAN BOY BRIJL (3)**

13 / BEKEKEN DOOR HABIB

14 / BOEKENHOEK

15 / WIETEKE'S WERELD

**16 / HALIN-VEILING
VOOR HET GOEDE DOEL (48)**

16 / BRONBEEK IN BEELD

16 / UIT HET OOG

17 / INDISCHE EETTAFELS

**18 / SELAMAT DATANG
PELITA MASOEK SADJA®S**

**19 / PELITANIEUWS
ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (06)**

ILLUSTRATIE OMSLAG:

OLD MAN

artist: Wim Visser (www.wimvisser.com)

acrylic on canvas

80 x 100 cm

REDACTIONEEL

In de vorige aflevering kondigden wij het u al aan, directeur Harriet Ferdinandus treedt vanwege haar pensionering terug. Zij neemt op 10 maart aanstaande van ons afscheid tijdens een bijeenkomst in Nationaal Museum Sophiahof in Den Haag. De bijeenkomst zal in het teken staan van de door haar zo nagestreefde contextgebonden zorg voor Indische en Molukse ouderen. Gelden uit de 'Collectieve Erkenning' maakten het Pelita de afgelopen jaren mogelijk om de beleidsvoornemens op dit vlak in daden om te zetten, de activiteiten op de 10e maart plaatsens, naast Harriet, de tot op heden behaalde resultaten in de spotlights. Elders in dit blad treft u een afscheidsinterview met Harriet aan, maar wij wensen haar hier in ieder geval een heel lange en gelukkige pensioenperiode in liefst blakende gezondheid toe. Ook danken wij haar zeer voor haar niet aflatende inzet de afgelopen jaren. In het verlengde van dit afscheid past de aankondiging van de nieuwe directeur van Pelita.

We zijn heel blij bij u onze nieuwe man aan te kunnen introduceren, Rocky Tuhuteru! Voor velen geen onbekende, al was het alleen maar, omdat hij sinds jaar en dag een gewaardeerd lid was van ons Comité van Aanbeveling. Dat lidmaatschap heeft hij, nu hij de leiding op zich neemt van Stichting Pelita, natuurlijk neergelegd. Ook met hem treft u in deze aflevering een interview aan, waarin hij zijn beweegredenen nader toelicht. Wij zijn heel enthousiast over zijn benoeming en wensen hem alle mogelijke inspiratie toe en we zien uit naar onze samenwerking. U zult ongetwijfeld nog veel van hem horen!

Met de komst van de nieuwe man veranderen er ook wat dingen aan Pelita Nieuws. Allereerst stoppen we met de rubriek 'Gouden koppels' en gaan we op zoek naar andere manieren om iets van het vele werk dat onze vrijwilligers verzetten aan u te laten zien. Ook mist u dit keer de bijdrage van Cary Venselaar. De rubriek 'Oost & West' zal niet meer elke editie verschijnen, maar Cary zal ons nog wel van tijd tot tijd blijven verrassen, u hoort de volgende keer alweer van hem. Verder vormt deze editie de start van de 26ste jaargang van ons blad en lopen we van nu af aan gelijk op met het kalenderjaar. Ook uw jaarlijkse bijdrage is, zoals in de afgelopen afleveringen aangekondigd, veranderd.

Dan kunt u weer mee op reis. U treft de oproep voor onze alweer 8ste herinneringsreis door Java elders in deze aflevering aan. Het natuurschoon is daar nog steeds overweldigend, het eten nog altijd heerlijk. Indonesiërs zijn een gastvrij volk. De straten zijn schoner dan weleer. Indonesië is een welvarend land geworden. Je ziet geen oude auto's meer rondrijden. Men rijdt ook op glimmende Japanse brommers. Vader, moeder en het kind er tussen in! Bij voldoende aanmeldingen is dit vooralsnog Pelita's laatste reis met Antonio Meijer van Nusantara Productions. Op deze reis zullen facultatief erevelden en kampen bezocht worden. Bijzonder is dat Kamp Ambarawa tegenwoordig toegankelijk is voor het publiek. U moet het wel tevoren melden als u hier belangstelling voor hebt!

Afsluitend wijzen wij u op de mogelijkheid de tentoonstelling *De oorlog die bleef in het Nationaal Archief* in Den Haag te bezoeken. Het Nationaal Archief bewaart met zo'n negen kilometer documenten de grootste collectie oorlogsarchieven van Nederland. In deze expositie kunt u de nasleep van de oorlog zien. Aan de hand van documenten en foto's worden persoonlijke geschiedenissen verteld over de berechting van (vermeende) collaborateurs, mensen die terugkeerden uit de concentratiekampen, de identificatie van omgebrachte personen en over hoe de naoorlogse periode door mensen uit Nederlands-Indië werd beleefd.



Een geselecteerde foto bij het project WO2 in 100 foto's: Nederlands-Indië, Java 1943. Een vrouwelijke kaartjescontroleur op de bus maakt een eerbiedige buiging voor een Japanse militair. De bezetter vaardigde nauwkeurige voorschriften uit voor eerbewijzen aan leden van de Japanse bezettingsmacht. (NIOD, Amsterdam)



Geschoten onderweg op Java, tijdens de reis vorig jaar.

Comité van aanbeveling:

Reggie Baay
Marion Bloem
Adriaan van Dis
Wieteke van Dort
Boudewijn de Groot
Ernst Jansz
Yvonne Keuls
Frans Leidelmeijer
Liesbeth List
Willem Nijholt
Winnie Sorgdrager
Hans Wijers

MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK



Bert Immerzeel was sinds jaar en dag verbonden aan zowel de Pensioen- en Uitkeringsraad als Stichting Pelita. Hij heeft zich in zijn werk over een lange periode intensief gericht op de verificatie van gebeurtenissen tijdens WO II in Nederlands-Indië en aansluitend de Bersiapperiode. Het leverde indrukwekkende historische verslagen op. Een aantal van zijn vaststellingen willen wij u niet onthouden.

ACHTERAF

Het debat over Indië kent vele onopgeloste kwesties, en het maatschappelijk debat verandert regelmatig van kleur. Met die veranderingen wordt de overheid gevraagd van standpunt te wijzigen. De vraag is óf en wanneer dat werkelijk wenselijk is.

Eind maart wordt de definitieve uitslag bekend van het project *Tweede Wereldoorlog in honderd foto's*. De voorselectie is al gemaakt, 50 foto's per provincie, waarbij Nederlands-Indië en de West samen voor de gelegenheid tot extra provincie zijn gebombardeerd.

De voorselectie van Indië, ik verklap het al vast, is niet spectaculair. De hoofdreden, zonder twijfel, ligt in het feit, dat de Japanners onze fototoestellen hebben afgepakt. In bezet gebied werden slechts zeer weinig foto's gemaakt: een enkele keer door individuele Japanners en een enkele keer door de door de bezetter goedgekeurde kanalen zoals de Maleistalige pers. En natuurlijk hebben de Japanners veel vernietigd, maar hoevéél en wát, dat weten we niet precies. Het gevolg hiervan is, dat de voor het project gekozen foto's bijna alle van kort vóór of van kort ná de oorlog zijn. Natuurlijk zult u foto's missen, maar da's onontkoombaar bij een jury-oordeel. Zelf mis ik ook enkele van mijn lievelingsfoto's, zoals bijvoorbeeld die van vliegenier Paul van Breen, staande voor zijn Curtiss Hawk. Het is een klassieke propagandafoto van vlak voor de oorlog, die welhaast uitschreeuwt dat – natúúrlijk! – wij zullen winnen. Of een soortgelijke Japanse foto van Japanse vliegeniers, die uitstraalt dat zij – natúúrlijk! – zullen winnen. Uiteindelijk, maar dat weet u, verloren beide partijen.

Onze manier van kijken verandert met het tijdperk waarin we leven. En – bijzonder genoeg – denken we, dat we steeds dichterbij de waarheid komen. Maar da's nog maar de vraag... Misschien dat we het over een jaar of tien, twintig, weer anders zien. Wat zeker is, is dat het oordeel achteraf heel vaak afwijkt van het oordeel van de betrokkenen op het tijdstip van het gebeurde.

Voortschrijdend inzicht

Natuurlijk is vaak sprake van voortschrijdend inzicht. Bij de Holocaust-herdenking heeft minister-president Rutte aan de laatste overlevenden zijn excuses aangeboden voor het feit, dat de overheid tijdens de bezetting te weinig heeft gedaan om de rechten van de burgers te beschermen: "Toen het gezag een bedreiging



- ① Paul van Breen en zijn Curtiss Hawk.
- ② Japanse propagandafoto.

werd, zijn onze overheidsinstanties tekortgeschoten als hoeders van recht en veiligheid". Eindelijk! – was de reactie in Joodse kring. Historici waren lovend over Rutte's woorden.

Misschien dat nu ook in Indische kring nieuwe hoop is gewekt op een opening in het debat over de 'Indische Kwestie', hoop dat de overheid ook hier een draai zal maken van 180 graden. Die kans lijkt me uitgesloten. Ten eerste, het tekortschieten van de overheid tijdens de bezetting ten gevolge waarvan duizenden Joodse landgenoten het leven lieten in Duitse kampen is niet te vergelijken met het twijfelachtig optreden van regeringen in vreedstijd ten gevolge waarvan duizenden Indische landgenoten hun salaris niet ontvingen. Ten tweede, de standpunten staan te ver uit elkaar. In het geval van het excuus jegens de Joodse overlevenden ging het slechts om een excuus en niet om een schuldbekentenis met daaruit mogelijk voortvloeiende schadevergoeding, terwijl de actievoerders van de Indische Kwestie harde valuta eisen (36 miljard). Overigens, de slachtofferrol van een deel van de Indische gemeenschap lijkt zijn oorsprong te vinden in transgenerationale PTSD-problematiek van de ouders. Welke excuses of compensatie ooit nog zullen worden aangeboden, die rol blijft. Volledig herstel van reële of ervaren schade is daarom slechts een illusie.

Achteraf

De vraag of je achteraf bepaalde standpunten moet of kunt repareren, komt ook terug in het debat over de erkenning van de onafhankelijkheid van Indonesië. Voor de meeste Nederlanders zal de datum op 27 december 1949 liggen: de datum van ondertekening van de soevereiniteitsoverdracht in het paleis in Amsterdam. Voor de Indonesiërs zegt deze datum echter niets; zij kennen slechts 17 augustus 1945 als de datum waarop Soekarno de onafhankelijkheid uitriep. De laatste tijd wordt in anti-koloniale kringen steeds luider geroepen, dat de Nederlandse overheid deze tweede datum moet erkennen.

Een dergelijke erkenning – en 'reparatie' van eerdere standpunten – is hopeloos gecompliceerd. Deze zou lijnrecht ingaan tegen bestaande juridische afspraken en allerlei nieuwe problemen opwerpen. De verantwoordelijkheid voor orde en gezag zou dan per augustus '45 bij de Indonesiërs hebben gelegen en het Nederlands ingrijpen in na-oorlogse jaren zou moeten worden gekwalificeerd als ongeoorloofde aanvalsoorlog op onafhankelijk

gebied. Het meest wijze lijkt hier te accepteren, dat beide volken hun eigen geschiedenis schrijven en niet proberen om er samen uit te komen. Zij gelukkig met 17 augustus 1945 en wij gelukkig met 27 december 1949. De periode tussen deze twee data beschouwen we dan als een soort historisch niemandsland. Misschien is een

dergelijk 'vredesakkoord', dat bestaat uit niet-repareren, op zich ook wel weer een vorm van repareren. Achteraf.

Mocht u willen reageren op dit artikel, stuur dan een e-mail naar: bert.immerzeel@gmail.com

INTERNERING IN EN EVACUATIE UIT DE REPUBLIKEINSE KAMPEN

12

Tijdens haar onderzoek naar de Republikeinse kampen heeft Mary van Delden van gegevens uit interviews, enquêtes, boeken en archieven – ondanks soms tegengestelde en mogelijk foutieve informatie of gebrek aan gegevens – een reconstructie gemaakt van de interneringen en de evacuaties in de achttien residenties van Java. Dit onderzoek is niet gepubliceerd. Voor Pelita Nieuws beschrijft zij de gebeurtenissen die voor sommige residenties – gezien de plaatsruimte – sterk zijn ingekort.

De residentie Priangan, deel 3, interneringen vanuit en rond Bandoeng

De meeste ontvoerde personen die vanuit Bandoeng naar republikeinse kampen ten zuiden van de stad werden vervoerd, volgden de route van de jongeman uit het vorige artikel. Dus vanuit de stad kwamen mannen, vrouwen en kinderen achtereenvolgens terecht in een desso school in Madjalaja, de thee-en kina-onderneming Lodaja en de desso school Negarawangi in Tasikmalaja. Daarna gingen alleen de mannen en oudere jongens naar de rubber-onderneming Bandjarsari en – vanwege opheffing van het kamp door een malaria-uitbraak – naar Tjiamis (hospital) of de koffie-onderneming Tjiembe. In januari 1947, toen evacuatie in zicht kwam, werden de mannen teruggebracht naar Tasikmalaja voor familiehereniging, waarna allen via het verzamelkamp Gombong per trein Batavia bereikten.

Aanvullend hierop is de indruk, dat in het algemeen meerdere mannen te spreken waren over hun bewakers in diverse kampen. In kamp Lodaja mochten mannen en vrouwen vrij wandelen en naar de pasar voor eventuele bijvoeding. De bevolking was vriendschappelijk gezind en van onaangenaamheden was geen sprake.

Wat Bandjarsari betreft, vertelde een informant, dat 'De wacht van Bandjarsari ons op een dag waarschuwde om ons muisstil te houden wat er ook gebeurde. Tegen 12 uur kwam er een islamitische processie langs. De mensen riepen spreuken uit de Koran. Erg angstaanjagend.' In kamp Tjiembe gingen de geïnterneerden zelfs met bewakers op zwijnenjacht. Het krioelde van de zwijnen, want moslims eten geen varkensvlees en in de Japanse tijd had niemand op hen gejaagd. Ze bedreigden de cassave-oogst. Enkele geïnterneerden kregen wapens van bewakers die zelf als drivers optraden. Het leverde de geïnterneerden - die overigens over hun voeding niet te klagen hadden, maar veel vlees stond niet op het menu - een groot vrouwtjeszwijn op.

Keren we terug naar bovengenoemde route dan blijkt, dat na verblijf in kamp Lodaja de hele groep in drie transporten (14, 15 en 16 juni 1946) naar Tasikmalaja werd overgebracht. Eén transport kwam echter niet in Negarawangi, maar in het oude Java Veem terecht, een fabriek voor de productie van vaten voor citronella-olie. De geïnterneerden stonden onder bewaking van het Bataljon Istimewa (BI - bijzonder bataljon) van de TRI. De sanitaire omstandigheden waren slecht. Mannen en vrouwen moesten tezamen met het B.I. in de kali (rivier) baden en hun behoeften doen. Op 4 september 1946 greep de regent van Tasikmalaja, na bezoek aan het kamp, in en liet de geïnterneerden onmiddellijk overplaatsen naar kamp Negarawangi, waarna de mannen bovengenoemde route volgden. Toen gedelegeerde Stutz van het Internationale Rode Kruis en de Nederlandse RK-arts dr. Van Rossem op 10 april 1947 het kamp bezochten, bleek het een Warga Negara-kamp te zijn geworden.



- ① Grand Hotel Lembang.
- ② De KNIL-pupillenschool in Gombong was een verzamel-evacuatiecentrum voor de Priangan en Midden-Java. (collectie drs. J. Anten)
- ③ TRI treinescorte op station Manggarai in Batavia.

Van de meeste kampen in het zuiden en zuid-oosten is weinig bekend. Er waren onder andere kampen in Tjitjalengka, Tjitjadas, Tjiwidej, Tjikarelang, Bandjaran, Dajeuhkolot, Manondjaja en Pengalenggang. Dankzij twee ooggetuigen uit Garoet en Tasikmalaja lijkt duidelijk, dat de mannen in deze gebieden – zoals overal op Java – medio oktober van huis zijn gehaald en de vrouwen later. De informant uit Tasikmalaja vertelde, dat jongens vanaf 16 jaar en alle mannen midden in de nacht werden opgehaald en na registratie in de gevangenis terecht kwamen. Er was geen gelegenheid om de nodige behoeften mee te nemen. Maar de vrouwen en moeders mochten hen dagelijks bezoeken. Zo hoorden ze, dat de vrouwen niet werden bedreigd of lastig gevallen. Een informant uit Garoet had het eveneens over

oktober. Hij was met meerdere employees van de Staats Spoorwegen opgehaald en vastgezet in het politiebureau. Niet veel later kwamen ze eveneens in de gevangenis van Tasikmalaja. Bijna vijftig jaar later (1993) merkte deze informant op, dat hij inderdaad het idee had, dat ze voor hun veiligheid werden geïnterneerd, omdat in Garoet al Indo-Europeanen waren vermoord. Mogelijk bedoelde hij de nabijgelegen plaats Tjibatoe, waar inderdaad op 11 oktober ca. 16 personen zijn vermoord, onder wie uit Garoet. Gegevens over interneringen ten noorden van Bandoeng zijn zeer summier. Vanuit de stad werd een groep via Indisch Bronbeek naar Grand Hotel Lembang (in Lembang) overgebracht waar al Indo-Europese, Chinese en Indonesische mannen en vrouwen zaten.

Begin januari 1946 liepen ze (allemaal?) in twee nachten naar Goenoeng Kasoer, een kina-onderneming hoog in de bergen. Daar zaten ze tot ongeveer april waarna transport volgde naar een politiekazerne in Soemedang. Het laatste kamp was in Tasikmalaja waar blijkbaar in februari 1947 de mogelijkheid was naar Bandoeng terug te keren. Geïnterneerden uit Grand Hotel Lembang en Hotel Montagne (ook een kamp) zijn samen met lotgenoten uit de nabijgelegen Bosscha-sterrenwacht bij Panitjelon, in maart 1946 naar Tjiater en Soebang (residentie Batavia) overgebracht en naar een papierfabriek in Padalarang. Gegevens ontbreken over verdere lotgevallen van deze groepen. Het lijkt logisch, dat de TRI die verantwoordelijk was voor evacuaties in West-Java, de

geïnterneerden van de Priangan zou afleveren in het nabijgelegen Bandoeng. Om onbekende reden gebeurde dat niet. Ze werden naar Gombong (Midden-Java) gebracht waarna de POPDA die alleen evacueerde vanuit Midden- en Oost-Java, hen per trein langs de gevaarlijke, maar door de TRI beveiligde Krawangvlakte, naar Batavia bracht. Wat de evacuatieperiode betreft, geven Rode-Kruistransportlijsten aan, dat de geïnterneerden uit de Priangan samen met geïnterneerden uit Midden-Java zijn geëvacueerd tussen oktober 1946 en april 1947. Zij arriveerden in 1946 op 1 oktober, 1 november en 17 en 27 december en in 1947 op 19 en 26 januari, 16 februari, 9 maart en 11 april op station Manggarai in Batavia.

INDISCHE BUURTEN IN NEDERLAND

(DEEL 28)



MAASTRICHT

Veel Nederlandse gemeenten hebben straatnamen die verwijzen naar Nederlands Oost- of West-Indië. Verwijzingen naar (delen van) eilanden, plaatsen, rivieren, bergen, vulkanen, samenvattende namen (zoals Insulinde) en namen van personen (zoals gouverneurs-generaal Pieter Both of J.P. Coen). Onder regie van initiatiefnemer Dick Rozing werken verschillende auteurs aan het boek *Onze Indische buurten*. Chris Meys, werkzaam als monumentendeskundig bij de gemeente Roermond, maar woonachtig in Maastricht heeft de tekst geschreven. De historische foto's komen van het Gemeentearchief Maastricht de recente foto's zijn van Peter Mulder.

De situering van het Trichterveld in Maastricht

De Maastrichtse Indische buurt is gelegen in het westen van de stad, nabij het centrum. De buurt draagt de naam *Trichterveld* en maakt samen met de *Bloemenbuurt* en de buurt *Proosdijveld* deel uit van de parochie-

wijk *Mariaberg*. Het is een arbeiderswijk die uit drie buurten bestaat, die tezamen een openluchtmuseum vormen van de architectuur en stedenbouw van een halve eeuw sociale woningbouw. Vanuit de binnenstad gezien ligt de wijk op een heuvel. Het oudste deel van de wijk ontstond tussen 1907-1930 en kreeg in de volksmond de naam *Blauw Dorp*, als gevolg van het feit dat de wijk buiten de gronden van de voormalige vestingstad staat. Ook speelden de blauwe dakpannen hierbij een rol, omdat de Maastrichtenaars ze associeerden met katholieken.

Nog voor de Tweede Wereldoorlog maakte de gemeente Maastricht een begin met het tweede deel van de wijk, de *Bloemenbuurt*. De eerste woningen uit de buurt hebben nog een vooroorlogse architectuur en stedenbouw die gekenmerkt wordt door een hoge bebouwingsdichtheid, gesloten bouwblokken en nauwelijks groen. Na de Tweede Wereldoorlog breidde de gemeente Maastricht de buurt uit op basis van de parochiegedachte.

- ① Bataviaplantsoen, overzicht bouwterrein voor 211 bungalows in het plan *Trichterveld*. Uitzetten van de fundering, 7-8-1947.
- ② Bataviaplantsoen, 1957, overzicht vanaf de Madoerastraat. Kinderspeelplaats en perk.
- ③ Bankastraat vanaf de Tongerseweg met de kleuterschool. Bouwrijp maken terrein ten behoeve van de bouw van de *Regionale Omroep Zuid*, 1969.

De *Bloemenbuurt* herbergt tevens de parochiekerk *Onbevlekt Hart van Maria* met stompe toren uit 1951 van architect Alphons Boosten. Sinds enige jaren is de kerk aan de eredienst onttrokken en sinds 2015 bevindt zich er een fitnesscentrum. Vrijwel direct achter de kerk begint de Indische buurt het *Trichterveld*, dat als kenmerk een parkachtige stedenbouwkundige opzet heeft. Het is een voorbeeld van een echte tuinwijk. De buurt heeft als grenzen de *Bloemenbuurt*, de Tongerseweg en de monumentale Algemene Begraafplaats aan de Tongerseweg. De buurt heeft een zeer ruime opzet en de twee-onder-een-kapwoningen liggen in een parkachtige structuur. Daarbij beschikken de



woningen over grote tuinen. Daar komt echter bij, dat de twee-onder-een-kapwoningen zelf dan weer uiterst klein zijn. Dit geeft het geheel een uiterst vriendelijke indruk: de buurt is feitelijk een dorp in de stad.

Woningnood

De witte huizen in de buurt *Trichterveld*, in Maastricht beter bekend als de bungalows, zijn overwegend het ontwerp van de latere stadsarchitect van Maastricht Frans Dingemans. De woningen waren feitelijk noodwoningen. Maastricht was reeds voor de Tweede Wereldoorlog een van de Nederlandse steden waar de woningnood torenhoog was en in de binnenstad was sprake van overbewoning. Woningbouwers hadden complete binnenterreinen volgebouwd met woonruimtes die niet voldeden aan de Woningwet. De gemeente had veel woningen onbewoonbaar verklaard, maar in de praktijk moest ze toestaan, dat er toch mensen in deze woningen trokken, omdat er een tekort aan goede huisvesting was. Doordat het geweld van de Tweede Wereldoorlog woningen had gekost, was het tekort aan woningen ten tijde van de bevrijding in september 1944 opgelopen tot vijfduizend woningen, 28 procent van de totale woningbehoefte van de stad. Om toch mensen te kunnen huisvesten, wilde de gemeente noodwoningen bouwen. Deze plande ze in de nieuwe wijk *Trichterveld*. In 1944 kreeg Frans Dingemans, die het stadsbestuur per 1 januari 1943 als directeur Stadsontwikkeling had aangesteld, de opdracht voor het stedenbouwkundig ontwerp.

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog was er een schrijnend tekort aan materialen en geschoolde arbeiders. De rijksoverheid leidde de algehele wederopbouw, maar ook de aanleg van nieuwe wijken, met strakke hand. Het gevolg hiervan was, dat het nog tot mei 1947 zou duren alvorens de gemeente Maastricht toestemming kreeg voor de bouw van de tweehonderd noodwoningen op het *Trichterveld*. Noodhulp uit Zweden dekte de kosten voor deze woningen. In december 1945 gaf de gemeente reeds op initiatief van het stads-



bestuur opdracht aan Dingemans en zeven andere architecten voor de bouw van twaalf proefwoningen aan de Madoerastraat.

De architecten ontwierpen de proefwoningen aan de hand van een ministerieel ontwerp dat een noodwoning van 60 m² voorschreef. Dingemans ontwierp vijf van de twaalf types. Het stadsbestuur koos voor zijn ontwerpen, mede omdat Den Haag geen honorarium betaalde voor de ontwerpen en het bestuur dus om financiële redenen geen opdracht kon geven aan de andere architecten. Woningbouwverenigingen konden de proefwoning van Dingemans in zestig werkdagen oprichten voor de biosom van 10.500 gulden. Zo realiseerde de gemeente uiteindelijk 211 noodwoningen, waaronder 45 woningwetwoningen. De woningen waren volgens Dingemans bedoeld voor arbeiders en middenstanders met maximaal drie kinderen.

De herkomst van de Indische straatnamen Een analyse van de in Maastricht gekozen straatnamen leert, dat deze niet allemaal in dezelfde periode zijn verleend. De meeste en eerste straatnamen dateren uit januari 1948, bij de aanleg van de wijk. De gemeenteraad kende toen de namen Javastraat, Sumatrastraat, Borneostraat, Madoerastraat, Bankastraat, Billitonstraat, Celebesstraat, Balistraat, Floresstraat, Timorstraat, Molukkenstraat, Soerabajastraat, Semarangstraat, Bandoengstraat en Palembangstraat toe, alsook het Bataviaplantsoen. In 1949 verleende de gemeente twee straatnamen: op 23 februari de Archipelstraat en op 4 juli de Guineastraat. Vervolgens heeft ze nog enkele namen verleend in de eerste helft van de jaren vijftig, bij de voltooiing van de buurt, te weten de Minahassastraat, Goentoerstraat, Merapistraat, Slamatraat en Soendastraat. Tot besluit heeft de gemeente in 1968 de laatste twee Indische straatnamen, de Makassarstraat en Karimatastraat, verleend.

Het motief om voor Indische straatnamen te gaan, werd door het stadsbestuur driedelig gemotiveerd. Zo streefde het

- ④ Zicht op de vernieuwde Floresstraat, 2017
- ⑤ Nieuwbouw hoek Celebesstraat, Floresstraat, 2017

DEEL
UW VERHAAL
OVER EEN
INDISCHE BUURT
OF STRAAT

UW BIJDRAGE IS GEWENST

U kunt een bijdrage aan het project leveren door uw verhaal te delen. Woont u in een Indische buurt of straat en heeft u er mooie, boeiende herinneringen aan, stuur dan uw reactie of foto's naar info@indischebuurten.nl. U kunt het initiatief financieel steunen en alvast het boek reserveren. Kijk op www.indischebuurten.nl of bezoek de Facebook-pagina *Indische buurten* voor actuele informatie.

bestuur een herkenbare eenheid in straatnamen na. Het moest duidelijk zijn welke straten bij elkaar hoorden. Daarnaast was de keuze voor juist Indische straatnamen afgeleid van de gedachte, dat straks in Maastricht honderden Maastrichtenaren leven die voor hun vaderland enkele jaren in Indië hun militaire plicht hebben vervuld. Het zal ook de toekomstige generatie herinneren aan de tijd, dat honderden Maastrichtenaren het vaderland in Indië dienden en de gedachte levendig houden, dat tientallen onzer daar gevallen jongens in Indische bodem rusten.

De straatnamen betreffen allemaal geografische namen van o.a. eilanden, steden en vulkanen. Wel is het interessant om te zien, dat de gemeente Maastricht alle namen heeft verleend terwijl de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog woedde en het eindresultaat zich liet raden, of zelfs nadat de Indonesische onafhankelijkheid een feit was. Vermeldenswaardig is nog het gegeven, dat in 1962 de gemeente een verzoek ontving van de *Koninklijke Nederlandse Vereniging Onze Vloot* om een straatnaam naar luitenant-generaal Helfrich te vernoemen. Het stadsbestuur beantwoordde dit verzoek met een brief waarin zij mededeelde, dat ze er bij een passende gelegenheid de nodige aandacht aan zou besteden. Dit heeft in ieder geval niet geleid tot een straatnaam, terwijl de gemeente in 1968 nog twee namen heeft verleend.

De grote verbouwing van het Trichterveld

De gemeente legde de buurt aan om de woningnood te ledigen die in Maastricht ontzettend hoog was. De geliefde

witte woningen waren niet bedoeld voor de eeuwigheid: het waren tenslotte noodwoningen. De buurt was als gevolg van de populariteit die zij genoot dan ook moei-

lijk te renoveren. Bewoners wilden simpelweg niet verkassen. In de jaren tachtig en negentig heeft de woningcorporatie Maasvallei de woningen gerenoveerd, terwijl ze

die liever op zijn minst gedeeltelijk had gesloopt. Momenteel is woningcorporatie Maasvallei gefaseerd met renovatie bezig.

INDIË IN NEDERLAND

12

Harriet Ferdinandus gaat met pensioen, terwijl Rocky Tuhuteru haar plek een nieuwe invulling geeft. Daarom deze keer een directeurspecial in de serie *Indië in Nederland* nog? Monnique Haak interviewt de vertrekkende vrouw en de komende man.



Weet u het nog? Uw eerste kennismaking met Pelita? "Zeker wel. Dat was in 1988 in Voorburg op het Westeinde. Ik kwam solliciteren voor de functie van hoofd staf bijstand regio's. Zo begon ik te werken bij Pelita. Ik herinner mij een enorm zware sollicitatieprocedure. Daar zat een afvaardiging met het bestuur en het personeel. Na drie sollicitatierondes kreeg ik de functie."

Wat is u het meest bijgebleven al die jaren? "Dat is mijn inhoudelijke werk. Dat er blijkbaar steeds weer iets kwam, dat ik op kon pakken. Ik had nooit gedacht, dat het zo lang zou duren."

Waar bent u het meest trots op, terugkijkend? "Trots op het feit dat Pelita als Pelita steeds dicht bij de doelgroep is gebleven. Wij bewegen mee met de ontwikkelingen in en vragen van de doelgroep. Medewerkers hebben zelf een Indisch of Molukse achtergrond of zijn in de loop der tijd daarmee vertrouwd en verbonden geraakt."

Deze doelgroep kenmerkt zich door een grote diversiteit. Is er een noemer, een overkoepelend aspect aan te wijzen? "Wat hen bindt, is het verleden in Nederlands –

Indië en de cultuur daar. Het gaat om vergelijkbare ervaringen, ook al kunnen deze ervaringen onderling verschillen. Een overkoepelend aspect is zeker belangrijk. Allen hebben oorlogs- en geweldservaringen, moesten dierbaren, land en bezittingen achterlaten, moesten zich aanpassen in Nederland. Dat geeft een gevoel van herkenning. Herkenning en erkenning bieden is belangrijk, zeker voor een organisatie als Pelita. Veiligheid bieden, die nodig is om vooruit te komen. De valkuil is, dat mensen binnen de muren van dat vertrouwde willen blijven. Die muren zijn er om mensen veiligheid te bieden. Niet om ze binnen te houden. De deuren moeten open kunnen. Mensen moeten eruit kunnen. En mensen van buiten moeten erin kunnen."

Hoe trof u Pelita aan toen u directeur werd? "In een achterstandssituatie tov organisaties met vergelijkbare taken, zoals de Stichting Joods Maatschappelijk Werk en de Stichting 1940-1945. Te veel werk voor een grote doelgroep en te weinig mensen en middelen. Als organisatie leden we ook aan het Calimero-syndroom. Dat gaat tegen je werken."

Een belangrijke gebeurtenis voor Pelita was de aansluiting bij Arq. De organisatie intern veranderde en ook de positie van Pelita in het veld. Hoe kijkt u daar op terug? "Het was een heel moeizame periode waarin intern veel onvrede was over dit besluit. Het was zeker niet makkelijk. Maar ik denk dat we nu op de goede weg zijn. Met meer mogelijkheden, ook voor het aantrekken van vrijwilligers en jonger personeel."

Hoe is de organisatie Pelita nu? "Pelita is nu volop bezig met het bieden en organiseren van welzijn & zorg voor de Indische en Molukse ouderen. We zijn een doelgroeporganisatie en blijven onze doelgroep volgen. We organiseren inlooptdagen, eettafels, koffietafels en Molukse ouderendagen. We verwijzen en vormen de brug naar passende zorg. De kennis voor de migrantengroepen en de na-oorlogse generatie willen we behouden en door-

geven. Onze bagage is niet alleen kennis van een doelgroep, maar ook ervaring met het veranderen van de doelgroep door de jaren heen. Met Woonzorgcentrum Raffy-Leystroom bieden we in onze scholingstak Djalan Pienter scholing en training aan zorgprofessionals. Wij hebben aandacht voor hun vragen en ontwikkelen modules omgaan met dementie en palliatieve zorg. Zo kunnen we onze doelgroep zorg op maat bieden. Zorgverleners leren niet alleen luisteren, maar ook begrijpen en handelen."

Toch wordt de doelgroep steeds ouder. Is Pelita niet op sterven na dood? "Nee, helemaal niet. Omdat we dicht bij de doelgroep staan, krijgen we ook te maken met andere vragen, vragen die om nieuwe diensten vragen. De kennis van Pelita ligt bij de hulpvraag op het psychosociale vlak. Het gaat om de impact van die oorlog op het individuele welzijn en hoe je daar het beste op kunt aansluiten. Daarbij leeft het onderwerp Indië heel sterk onder de jonge mensen van onze doelgroep, de derde generatie."

Dus Indië leeft nog? "Het is zelfs meer gaan leven sinds ik aantrad als directeur. Kijk maar naar de belangstelling voor Indisch en Molukse evenementen."

Hoe lang kan Pelita nog bestaan? "Dat hangt ook af van het doorgroeien naar een doelgroepexpertisecentrum. Aanspreekpunt zijn, vraagbaak, de brugfunctie, intermediair, belangenbehartiger op welzijn & zorg. Je moet daarnaast je blijven ontwikkelen. Hoe kan Pelita bijvoorbeeld van betekenis zijn voor andere, vergelijkbare doelgroepen, statushouders. Gaan zij niet allemaal hetzelfde traject doorlopen als onze oorlogsgetroffenen? De lessen van onze doelgroep kunnen we naar buiten brengen. Hoe onze doelgroep omgaat en omging met de zorg. En hoe de zorg omgaat met de doelgroep."

Hoe treft de nieuwe directeur Pelita aan? "Om in de eetcultuur te blijven: De nieuwe directeur treft allerlei potjes aan die

staan te pruttelen op het vuur. Hij kan deze gerechten klaarmaken en uitserveren om daarna eigen, nieuwe recepten te bedenken.

Wat wenst u uw opvolger toe? "Dat partijen en stakeholders in het veld met hem en Pelita gaan samenwerken. Het gemeenschappelijk belang op de voorgrond. Blijf alert op signalen uit het veld van de doelgroep. De nieuwe directeur behoort ook tot onze doelgroep, net zoals ik. Dat helpt."

U bent zelf ook Indisch-Molukse. Bent u terug geweest naar Indonesië / de Molukken? "Jazeker, meerdere keren. Ferdinandus is een Molukse naam. Die komt uit Haruku."

Heeft u tijdens deze bezoeken ook werkzaamheden voor Pelita verricht? "We hebben meegeholpen aan de uitvoering van de Repatriëringsregeling voor Molukse ex-KNIL-militairen. Er zijn Molukkers gerepatriëerd; we zochten deze mensen op om te

kijken hoe het met ze ging. We hebben ook verkend of we konden helpen bij de opvang van de slachtoffers van de kerusuhan op de Molukken in 1999. Dit is niet gelukt, we konden dit niet organiseren."

En nu? Wat gaat u doen? Hoe is het leven na Pelita? "Ik heb nog geen concrete plannen, eerst mijn werk goed afronden. Het leven na Pelita is goed. Denk ik. Ik heb er zin in."



foto: Patricia Steur

En? Heeft u er zin in? Uw nieuwe baan als directeur van Pelita? "Ja, ik ben vooral heel erg benieuwd naar hoe het zal zijn."

Even voorstellen. Wie bent u? Wat is uw professie, uw achtergrond? "Mijn professie ligt op het terrein van media, communicatie en strategie. Met mijn eigen media- en communicatiebureau Tuhuteru heb ik veel maatschappelijke campagnes ontwikkeld, ook op het gebied van de culturele diversiteit in Nederland."

Waar kent u Pelita van? "Pelita ken ik als organisatie die zich jarenlang heeft ingezet voor al die mensen die vanuit Indië in Nederland zijn komen wonen. En ik ken Pelita via ons communicatiebureau. Wij hebben met ons bureau destijds voor Pelita de website Virtueel Indië ontwikkeld en geproduceerd. Ook hebben wij in 2017 de film gemaakt voor het zeventigjarige bestaan van Pelita."

Wat is uw motivatie om directeur te worden? "Mijn belangrijkste motivatie is om voor de Indische Nederlanders, Molukkers en Papua's de gewenste zorg te bieden die ze nodig hebben. Maar het gaat niet alleen om zorg, ook om kennisdeling. De naoorlogse generaties vragen om steeds meer kennis en informatie over Nederlands-Indië en hun families. Dat is onmisbaar voor de ontwikkeling van hun eigen identiteit. Ik spreek nu jonge mensen van in de twintig

met een Indische achtergrond die echt op zoek zijn naar hun identiteit. Daarnaast zijn er de 'nieuwe ouderen'. Dit zijn mensen van de tweede generatie. Zij komen in een fase van hun leven waarin zij afhankelijk worden van zorg. Als zorgbemiddelaar biedt Pelita zorg op maat voor deze generatie."

Wat zijn uw plannen voor Pelita? "Pelita is volop bezig met het organiseren van de contextgebonden zorg. Ik vind, dat ik die verantwoordelijkheid op mij moet nemen. Ik heb zelf gereageerd op de vacature. Ik wil een belangrijke groep in de samenleving zichtbaar maken, namens hen allen. Toen ik ooit bij Radio 1 kwam werken, was de Molukse gemeenschap daar trots op, iemand van ons kwam daar werken. Dat zie ik ook bij Giovanni van Bronckhorst. Hij was de eerste Molukse aanvoerder in het Nederlands elftal. Dat maakte de hele Molukse gemeenschap trots. Ik wil iets teruggeven, iets terugdoen voor de groep waaruit ik kom. Balas heet dat. Mijn moeder heeft altijd tegen ons gezegd, dat je niet voor jezelf op de wereld bent gezet. Dat betekent dat je altijd omziet naar een ander."

Leeft Indië nog? Wat vindt u? "Ja, steeds meer. Ik ben onder de indruk van een groeiende belangstelling vanuit de derde en vierde generatie voor het onderwerp Indië. Mensen van deze generaties dragen de melati, de Indische bloem die lijkt op een Nederlandse jasmijn, met kleine witte bloempjes. Jongeren van in de twintig dragen deze bloem. Dat ontroert mij."

Waarom lijkt er de afgelopen jaren zo'n belangstelling voor Indië te groeien? "Ik denk, dat het in onze multiculturele samenleving belangrijk is, dat je weet wie je bent. Het gaat om identiteitsvorming, het invlechten van je eigen identiteit in de samenleving. Dat is belangrijk. Het geeft een mate van trots en zelfverzekerdheid. Ook is het denk ik belangrijk, dat je dat van huis uit meekrijgt. Jangan lupa, niet vergeten wie je bent. Als mijn neven naar de Molukken

gaan, zeggen ze niet dat ze op reis gaan of op vakantie, maar ze gebruiken het woord pulang, we gaan naar huis."

Wat is de rol van Indonesië in dit hele verhaal? "Het gaat wat mij betreft echt om de achtergrond van onze ouders en grootouders. De adat, de traditie, onze regels en voorschriften. De bagage die zeventig jaar geleden is meegenomen vanuit Indië naar Nederland. Die cultuur wordt nog steeds aangepast, geplooid, naar de generatie hier. De jongste zoon van mijn zus is onlangs getrouwd op de manier die de Molukse adat voorschrijft. Met een bruidsschat en alles. Dat hoort bij onze identiteit. Als er behoefte aan is, moet die kennis bereikbaar zijn. En beschikbaar."

Welke rol heeft Pelita daarin? "Pelita heeft een verbindende rol. Het faciliteren van kennis en het kunnen delen van kennis."

Wat gaat u als eerste doen als directeur van Pelita? "Ik ga sowieso de eerste tijd het land in. Ik wil al die Indische en Molukse mensen ontmoeten. Ik wil de regio in. Naar de steunpunten, de masoek sadja's, de eetafels. We moeten voorzien in de behoefte van de kennis over onze doelgroep. Ik wil ook graag kennis maken met de vele vrijwilligers. Zij zijn Pelita. Ik moet hen faciliteren. Ik ben een communicatieman. Pelita moet een verhaal vertellen in Nederland. Dit is het verhaal: wat de oorlog met ons heeft gedaan. Niet meer en niet minder. Dat verhaal kun je nooit ontkennen. We zijn hier vanwege een oorlog. Dat mogen we nooit vergeten. Pelita geeft licht, het olielampje. Pelita is een anker."

Waar staat Pelita over tien jaar? "Als de plek in Nederland waar op een soepele en inspirerende wijze kennis gedeeld wordt over de gedeelde historie van Nederland en Indië in het bijzonder. Dat de Molukkers en Indische mensen en Papua's over tien jaar over Pelita kunnen zeggen itu ketorang punya, Pelita, dat is van ons allemaal."

MELD
U AAN!

 8^e en tevens onze laatste

UNIEKE BUS- EN TREINREIS DOOR JAVA 8 SEPT T/M 5 OKT 2020 2020

 28 DAGEN
UIT EN THUIS

met Antonio Meijer (Stichting Nusantara Productions) i.s.m. Stichting Pelita en Wieteke van Dort

Speciaal voor U...

 Onze 8^e
en laatste
herinneringsreis
door Java

 Wat een succes voor
Pelita en Antonio Meijer!

 Lieve luitjes,
Wie onder de klapperboom is geboren,
houdt altijd heimwee naar de tropen.
Indonesië is een welvarend land
geworden. Wel een beetje druk, maar veel
schoner dan vroeger. En weet je wat niet
veranderd is? De schitterende natuur, de
lieve mensen en het heerlijke eten.
Ga mee!

Wieteke



De reis gaat van Jakarta naar Bogor-Puncak-Bandung en vervolgens via Banyuwangi naar Surabaya, Wieteke's geboorteplaats. Alles in een rustig tempo. We komen langs diverse interessante plaatsen en genieten onderweg van de natuur, de cultuur, het eten en de bezienswaardigheden. Er reist wederom ook een psychotherapeut mee waarmee u eventuele emoties kunt delen.

Infodag: do 26 maart Javareis 2020
Tevens reënie Javareis 2019.
Aanvang: 12:30 - 16:00 uur.

Locatie: Christus Triumfatorkerk,
Juliana van Stolberglaan 154,
2595 CL Den Haag.

**Interesse? Op aanvraag wordt het pro-
grammablad u vrijblijvend opgestuurd.**
NUSANTARA PRODUCTIONS

Antonio Meijer

 Abdij van Bernestraat 129
5037 CE Tilburg

Telefoon 013 - 463 52 14

Mobiel 06 - 24 23 69 62

E-mail info@nusantaraproductions.com

b.g.g. Anneke Ruff Mobiel 06 - 8344

1619 E-mail a.ruff@pelita.nl

Website www.nusantaraproductions.com

www.nusantaraproductions.com

'AVONTUUR IN AZIË'

Onderbelicht aspect van de koloniale geschiedenis in Vrijmetselarij Museum

Tot april 2020 is in het *Vrijmetselarij Museum* te Den Haag de tentoonstelling: *Avontuur in Azië* te zien. Deze belicht een onbekend onderwerp: de rol van vrijmetselaarsloges in de internationale handel in de 18de en 19de eeuw. De *Broeders* vormden een wereldwijd sociaal netwerk en waren ook actief in de handelsposten in Nederlands-Indië, India, Ceylon, Japan en China. Ze bestelden prachtig lakwerk en porselein, voorzien van symbolische decoraties uit de 'geheime' rituelen. Gastconservator dr. Andréa Kroon wees in haar proefschrift, dat de basis voor de expositie vormt, op het belang van de museumcollectie voor onderzoek naar de koloniale geschiedenis.

Tentoonstelling

In de 18de eeuw was reizen naar Azië een levensgevaarlijk avontuur. Wie in dienst van de VOC naar een overzeese handelspost vertrok, wist niet of hij de reis zou overleven. Zou hij onderweg schipbreuk lijden, in 'de Oost' zijn fortuin maken of jammerlijk bezwijken aan een exotische ziekte? Vaak liet zo'n reiziger zich voor zijn vertrek inwijden tot vrijmetselaar. Als Leerling werd

hij opgenomen in de Broederschap: een wereldwijd sociaal netwerk, dat hem onderweg nog goed van pas zou komen. Uit Kroon's onderzoek blijkt, dat vrijmetselaars hoge posities in de VOC en de handelsposten bekleedden. Ze waren betrokken bij de internationale handel in Chinees porselein en Japans lakwerk. De tentoonstelling biedt een kennismaking met hun rol in de koloniale geschiedenis van Zuidoost-Azië. Naast een bijzonder gedachtengoed, liet de vrijmetselarij ook een fascinerende materiële cultuur achter. De bewaard gebleven logegebouwen in Indonesië zijn een voorbeeld van dit gedeelde erfgoed van Oost en West ('shared heritage').

Unieke beleving

De collectie van het Vrijmetselarij Museum is groot en de ruimte om topstukken te tonen is beperkt. Daarom ontwikkelde een ontwerpersteam een unieke bezoekerservaring. Een kruising tussen een ouderwets papieren boek en een digitale kennisomgeving. De bezoeker bladert door het verhaal, wordt daarbij verrast door afbeeldingen die tot leven lijken te komen en kan zich via



beeld, woord en geluid verdiepen in meerdere informatielagen. Deze bijzondere ervaring sluit goed aan op de beleving van een inwijding, die in de vaste opstelling van het museum wordt geboden.

De tentoonstelling *Avontuur in Azië. Vrijmetselarij als wereldwijd sociaal netwerk sinds 1734* is geopend tot april 2020. Voor informatie over openingstijden, entree en activiteiten: www.vrijmetselarijmuseum.nl.

De tentoonstelling, digitale content en het begeleidende magazine zijn samengesteld door gastcurator dr. Andréa Kroon. Zij promoveerde als kunsthistorica op het proefschrift *Masonic networks, material culture & international trade* (Universiteit Leiden 2015). ●

STICHTING PELITA OOK VOOR DE NAOORLOGSE GENERATIES

Sinds 2016 organiseert Stichting Pelita bijeenkomsten voor de naoorlogse generaties met een achtergrond in het voormalig Nederlands-Indië. We houden de bijeenkomsten in *Museum Sophiahof* in Den Haag, waar ook het *Indisch Herinneringscentrum* en het *Molukse Historische Museum* zijn gehuisvest. De juiste omgeving, lijkt ons, voor kennisoverdracht en ontmoeting voor alle naoorlogse generaties.

Kennis over het verleden draagt bij aan begrip, het delen van verhalen aan veerkracht. Tijdens iedere bijeenkomst bespreekt een gastspreker een interessant thema en krijgt u de gelegenheid om vragen te stellen. In het tweede deel van het programma gaan we in een workshop nader in op het onderwerp. Na afloop praten we na. Vanuit Stichting Pelita zijn mensen aanwezig die zorgen voor een veilige

sfeer en een luisterend oor of (informatie over) doorverwijzing.

De bijeenkomsten vinden om de zes weken plaats op zaterdag in Museum Sophiahof aan de Sophialaan 10 te Den Haag. Ze duren van 11.00 uur (inloop) tot 16.00 uur. Tijdens de pauze zijn er Indische snacks te koop. De toegang bedraagt € 3,50 per persoon en bezoekers van de bijeenkomsten kunnen tegen een gereduceerd tarief van € 5,00 ook naar het museum (normaal: € 9,50).

De volgende bijeenkomsten zijn op: 21 maart, 9 mei, 20 juni, 19 september, 31 oktober en 12 december 2020. Eén van deze bijeenkomsten organiseren we in het midden van het land. We laten nog weten waar! Wilt u op de hoogte blijven van de programma's, meldt u zich dan aan via info@pelita.nl dan komt u op onze mailinglist. Wij kijken uit naar uw komst!



PUBLIEKSSELECTIE FOTO'S 75 JAAR BEVRIJDING WO2 OVERZEE

Woensdag 15 januari jl. was het zover. In *Museum Sophiahof* werd aan een geïnteresseerd publiek, zo'n vijftig belangstellenden waren naar Den Haag gekomen, een selectie van vijftig oorlogsfoto's gepresenteerd.

Het betrof foto's uit de WO II en de Bersiap uit Nederlands-Indië, Suriname en de Antillen. In de maanden vooraf hadden medewerkers van het Indisch Herinneringscentrum en Stichting Pelita samen met alle gerenommeerde instellingen die oorlogsfoto's van deze gebieden in hun beeldbanken beheren, al een voorselectie gemaakt van 300 foto's. De onderzoekers hadden bij hun zoekopdracht naar de meest aansprekende foto's wel een vijftal thema's meegekregen, te weten: Mobilisatie in Indië, Militaire Strijd, Japanse capitulatie, Bersiap tot aan soevereiniteitsoverdracht op 27 december 1949; Vervolging, internering, buitenkampers; Japanse aanwezigheid, Nationalisten, Verzet en repressie (romusha's) en tot slot Dagelijks leven. Om de selectie van de oorlogsfoto's nader

toe te lichten was prof. dr. Fridus Steijlen, hoogleraar Molukse Migratie en Cultuur in Comparatief Perspectief, uitgenodigd. In zijn presentatie stelde Fridus Steijlen zich in het begin de vraag of de uitspraak 'een beeld zegt meer dan duizend woorden' wel klopt. In plaats van welke woorden? Vroeg hij zich af, en welk verhaal wordt er verteld? Door wie en waarom? En waarvan zijn er geen foto's? Daarbij trok hij een vergelijking met mondelinge geschiedenis: wat vertelt men waarom en wat wordt er niet verteld? Al die vragen zijn ook relevant als het om foto's gaat. En nog belangrijker: weten we echt wat er op de foto staat?

Aan de hand van enkele voorbeelden liet Steijlen zien, dat het beeldverhaal verandert als er een uitsnede van een foto wordt gemaakt, omdat omgevingsinformatie wegvalt en de focus op een detail komt te liggen. Een selectie van foto's, zoals die voor dit project, wordt ook bepaald door welke foto's er beschikbaar zijn en welk verhaal je wilt vertellen. Hij illustreerde dat met twee foto's van het vlagincident



Een publieksfavoriet: Nederlands-Indië, Batavia, najaar 1945 Britse tanks van de 11th Frontier Force patrouilleren op straat. Trampassagiers bekijken het Britse machtsvertoon. 'We need just now independence', luidt het opschrift, bestemd voor de Britse machthebbers. (NIOD, Amsterdam)

in Surabaya op 19 september als jongeren de rood-wit-blauwe vlag van Hotel Oranje (nu hotel Majapahit) neerhalen, de blauwe reep eraf scheuren en hem als de rood-witte Indonesische vlag opnieuw hijsen. Welke foto je kiest, die met rood-wit-blauw of met rood-wit, is een keuze en vertelt een ander verhaal. Maar ook wat wij nu weten over een plek of gebeurtenis tekent het verhaal van een foto. Steijlen liet dat zien aan de hand van een foto van een vernietigde brug in Tamarkan aan de Siam-Birma dode-spoorweg. Dat beeld krijgt extra kracht ▶



KJBB BERICHTEN

als je je realiseert, dat dit de brug is waar de film *Bridge over the river Kwai* zich afspeelt. Zo een foto spreekt dan meer tot de verbeelding, ondanks de wetenschap, dat het verhaal van de film zich veel verderop aan de spoorweg heeft afgespeeld.

Om het verhaal op de foto te begrijpen, kunnen bijschriften bij de foto's in collecties behulpzaam zijn. Maar, hield hij zijn toehoorders voor, bijschriften kunnen niet altijd klakkeloos worden overgenomen. Dat de toon van het bijschrift soms meer zegt over degene die het bijschrift schreef, liet hij zien aan de hand van een foto van het interneringskamp Tjideng. En sommige bijschriften kunnen zelfs helemaal fout zijn. Bij een foto uit september 1944 stond, dat daarop te zien was, dat de Indische leden van de Volksraad hun steun aan de Japanse keizer betoonden. Dat kon helemaal niet, omdat die volksraad toen niet meer bestond en de meeste, zo niet alle, leden waren geïnterneerd. Naspeuringen leerden, dat het ging om het moment dat de Japanse opperbevelhebber in Indonesië bekend maakte, dat de Japanse minister-president op 7 september had beloofd, dat Indonesië in de toekomst onafhankelijk zou worden. Tot slot besprak Steijlen nog enkele foto's die door de 'overzee-commissie' waren

geselecteerd, om vervolgens alle foto's een keer langs te laten komen en de stemprocedure uit te leggen. In de zaal lagen handouts waarop alle 50 oorlogsfoto's uit de overzeese gebieden staan, waar overigens ook nog een 'pop-up' expositie van zal worden gemaakt. Enkele dames en heren gingen in de foyer onder het genot van een kopje koffie en Indische versnaperingen, direct aan de slag en openden op hun smartphone de website www.in100foto's.nl. Maar de meeste aanwezigen zeiden dat ze thuis in alle rust de foto's per thema, voorzien van de bijschriften, wilden bekijken.

En dat hebben ze gedaan, 1196 mensen hebben gestemd. Op www.in100fotos.nl/overzee/ vindt u hun keuze voor de 25 beste foto's. Samen met de 12 selecties van 25 foto's uit de provincies gingen ze mee naar een plek in de expositie 'De Tweede Wereldoorlog in 100 foto's'. Op 30 januari kwam in Hotel de Wereld in Wageningen een 25-koppige jury bijeen die bestond uit uiteenlopend publiek en een aantal experts uit het 'veld' onder wie Thom Hoffmann. Deze jury selecteerde de 100 foto's voor de tentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in 100 foto's* die op 30 maart in het gebouw van de Tweede Kamer zal worden geopend door Kadija Arib. Iets om naar uit te kijken!

Op 21 maart 2020 zal in *Liefelijk Indië* aan de Vilniusstraat 3 2034 EM in Haarlem weer een bijeenkomst plaats vinden. Aanvang van de bijeenkomst is 11.00 uur. Voor de Indische maaltijd dient u zich, zoals gebruikelijk, vooraf op te geven.

Op 28 maart daaropvolgend zal ook in Sociaal Cultureel Centrum Poelewei aan de Mgr. De Vethstraat 2 4817 JP in Breda weer een KJBB-bijeenkomst worden gehouden, aanvang 11.00 uur.

De programma's van beide dagen zullen worden vermeld op www.pelita.nl of kunt per mail opvragen bij Anneke Ruff. De entreprijs in Haarlem, inclusief maaltijd, bedraagt € 15,- voor donateurs en € 20,- voor anderen. In Breda bent u € 7,00 kwijt (voor donateurs van de commissie ex-KJBB € 5,00), maar wordt het eten apart in rekening gebracht. Voor beide bijeenkomsten dient u zich vóór 16 maart op te geven bij Anneke Ruff (Stichting Pelita), Nienoord 13, 1112 XE Diemen, e-mail a.ruff@pelita.nl.

VAN ZEEVAARDER TOT GEZAGVOERDER, HET LEVENSVERRHAAL VAN BOY BRIJL

3

Een nieuw verhaal over oude tijden door Ed Vermeulen

NAAR ZEE: In de *Texelse Courant* van 20 juli 1916 lezen we dat Boy zijn eindexamen kreeg uitgereikt. Daarbij kreeg hij uit handen van de heer Roelofs, namens de *Vereniging ter bevordering van het Zeevaarkundig Onderwijs*, als 1e prijs voor ijver, kennis en goed gedrag een zilveren chronometer (lees: horloge). Zijn klasgenoot Jb. Boon kreeg een fraaie 2e prijs, een exemplaar van het door de heer S.P. l'Honoré Naber geschreven *Zeemanshandboek*. Een feit waar de journalist aan toevoegde, 'twee lijvige delen in prachtband!' Ook alle eerder genoemde klasgenoten kregen het felbegeerde diploma. Het echte zeemansleven kon nu beginnen. Per 14 juli 1916 had Boy Brijl een opleidingscontract gekregen bij de eerder genoemde rederij K.P.M., waarbij werd vastgelegd dat hij tijdelijk in dienst zou treden van de Rotterdamse Lloyd. Met het s.s. Merauke van deze rederij maakte hij, als stuurmansleerling enige reizen naar



- ① Karakteristieke pose van 1e stuurman Boy Brijl
- ② s.s. Van der Lijn, KPM, één van Boy Brijl's favoriete schepen (collectie: Jan Nierop, Maritiem Tretpunt Almere)
- ③ Boy Brijl, gezagvoerder KPM

Indië. Van het in 1912 gebouwde s.s. Merauke kan vermeld worden dat het schip enige tijd door de Amerikaanse regering werd gevorderd om troepen naar vanuit de Verenigde Staten naar Frankrijk te transporteren. Uiteindelijk werd het schip in 1917 weer aan de Rotterdamse Lloyd teruggegeven, waarna het opnieuw werd ingericht tot passagiersschip. In 1932 werd het schip na twintig jaren

trouwe dienst uit de vaart genomen en gesloopt. Het feit dat naast Boy Brijl ook, zij het in later jaren, Wim de Wijn op het s.s. Merauke gevaren heeft mag tot de toevalligheden in het leven gerekend worden.

PM: Na in Batavia het diploma 3e rang stuurman Grote Stoomvaart behaald te hebben trad Boy op 1 december 1917 in vaste dienst bij de K.P.M en voer hij op de vele door deze rederij onderhouden lijnen in, het nu voormalige, Nederlands-Indië. In de daarop volgende jaren had hij verscheidene standplaatsen o.a. Batavia, Singapore en Makassar (Celebes) en behaalde hij de vaartijd benodigd voor zijn 2e en later 1e rang. De studie voor deze rangen werd via herhalingscursussen gevolgd aan de mede door de KPM opgerichte Zeevaartschool te Weltevreden, Batavia. Als 2e en 1e Stuurman heeft hij ondermeer gevaren op de schepen, s.s. G.G. Daendels, s.s. Merak en s.s. van Heemskerck. Na zijn benoeming tot Gezagvoerder heeft hij het commando gevoerd over verschillende vracht-passagiersschepen, waaronder het s.s. Van Imhof, s.s. Both, s.s. Le Maire, s.s. Van der Lijn en m.s. Van Heutsz.

EUROPEES VERLOF: Op 18 Augustus 1922 trad stuurman Boy Brijl, in de Kathedraal te Weltevreden, Batavia in het huwelijk met Louise d'Hollosy. Het echtpaar Brijl maakte in de daaropvolgende jaren driemaal gebruik van de mogelijkheid om Europees verlof

op te nemen te weten in 1925, 1930 en in 1931. Tijdens deze verloven bezocht het echtpaar Brijl in Nederland wonende familie, maar ook werden toeristische reizen naar Engeland, Frankrijk, Zwitserland, Italië en Oostenrijk gemaakt. Uit het familiearchief blijkt niet, dat zij, zoals mogelijk te verwachten was, ook Texel bezocht hebben. De reizen van en naar Indië, waarbij ondermeer de havens Sabang, Singapore, Colombo, Port Saïd en Genua werden aangedaan, werden gemaakt met de grote passagiersschepen s.s. Jan Pieterszoon Coen, Christiaan Huygens en de Marnix van Sint Aldegonde. Deze schepen waren eigendom van de gerenommeerde rederij Stoomvaart Maatschappij Nederland, ook wel 'de Nederland' genoemd en zijn alle drie in of kort na de Tweede Wereldoorlog verloren gegaan. De Jan Pieterszoon Coen werd op 14 mei 1940 door de Koninklijke Marine tussen de pieren van IJmuiden tot zinken gebracht. De tot troepentransportschip verbouwde Marnix van Sint Aldegonde werd op 6 november 1943 in de Middellandse Zee door Duitse vliegtuigen met luchttorpedo's bestookt. Eén trof doel. Het schip zonk een dag later, op 7 november. De Christiaan Huygens tenslotte, liep op 26 augustus 1945 onderweg van Antwerpen naar Rotterdam op een zeemijn, waarbij het schip zwaar werd beschadigd en aan de grond werd gezet. In september van hetzelfde jaar brak het schip doormidden en moest als verloren worden beschouwd



BEKEKEN DOOR HABIB

Ron Habiboe studeerde geschiedenis in Leiden en heeft zich hierna verder beziggehouden met onderzoek betreffende de Molukken. De laatste jaren leverde hij regelmatig artikelen en bijdragen over de Molukken aan onder meer het Molukse maandblad *Marinjo* en het radioprogramma *Suara Maluku*. Momenteel is hij werkzaam als freelance onderzoeker. In 'Bekeken door Habib' geeft hij een kort persoonlijk relaas over eigentijdse zaken die de Molukse gemeenschap raken of bezighouden.

EEN TWEEDEHANDS COMPUTER MET EEN GESCHIEDENIS

"Kan je me helpen ... ik kan een computer van een vriendin krijgen. Ik kan hem zo afhalen", zo werd mij op een keer, een aantal jaren geleden gevraagd. Op zich geen bijzondere vraag of mededeling, maar schijn bedriegt. Dit was een vraag van één van mijn tantes, die destijds de leeftijd van tachtig jaar al ruim was gepasseerd. Nu is het wel een tante die min of meer altijd jong is gebleven, ... maar toch. Haar vriendin, destijds nog iets ouder dan mijn tante, was een vlotte Indische dame. Zij had zelf een nieuwe computer aangeschaft. De oude kon ik meenemen. Jaren later kreeg ik de bijzondere achtergrond te horen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog woonden mijn opa en oma, met mijn vader, zijn oudere broer en zusters in Bandung aan de Riouwstraat, naast het Cihapit-vrouwenkamp. Er was stiekem contact tussen vrouwen in het kamp en mijn familie. Een van mijn tantes, werkte bij een etenswinkel naast hotel *Homan*.



① Fien Habiboe. (Den Haag, 2010)



② Cihapit-vrouwenkamp. (Mary Gabriëlse. Collectie Museon)

Zij zorgde voor etenswaren die illegaal via een gat in het gedek het kamp werden binnengesmokkeld. Er werd ook hulp geboden aan vrouwen die uit het kamp ontsnapten. Hierover vertelde mijn oudste tante, mijn tante Fien een aantal jaren geleden.

"Ik denk een paar maanden voor de vredestijd uitbrak, waren er een aantal vrouwen uit het kamp die door het rioolkanaal ontsnapten. Dit kanaal kwam uit in het slootje achter ons huis. Hun lichtgekleurde haar hadden ze met zo'n ..., hoe je noemt je dat? ... zo'n Sarie Marijs, zo'n geknoopte hoofddoek hè, afgedekt. Zo liepen ze naar buiten. Ik stond nog in de keuken en dacht wat gaat er nou gebeuren? Ssst, zeiden ze. Ik ging met mijn zusters toen snel naar binnen, zitten in de huiskamer. Wij weten van niks. Die vrouwen liepen gewoon via ons huis naar buiten. Ik wist niet hoe alles verder met hen was afgelopen.

Later, veel later, in 2005, ging ik met mijn jongste zusje naar een feestje, hier in Den Haag. Wij waren daar, toen een andere gaste op het feestje aankwam, maar over de drempel van het huis viel. Dus iedereen liep naar haar toe om haar te helpen, waaronder mijn zusje en haar vriendin. Hoe bent u gekomen?, vroegen ze aan de geschrokken dame. Ik ben met de auto, antwoordde zij. Dan gaan we wel met u mee naar huis en later dan zelf met de tram naar huis, zo zei mijn zusje. Bij de dame thuis, bleek dat zij oorspronkelijk ook uit Bandung afkomstig was. Zij vertelde, dat zij tijdens de oorlog in het Cihapit-vrouwenkamp had gezeten en deelde het verhaal van haar ontsnapping uit het kamp. Mijn zusje herkende het verhaal direct: Oh, dan was u dat, zei zij. Dan was u dat, die door ons huis vluchtte. Ja, antwoordde de dame en vertelde verder: Er was een jongeman die ons toen verder geholpen heeft. Hij zei, blijf maar eerst even hier, want er was juist een stelletje opgepakt, dat ook was gevlucht via het rioolkanaal. Op dat moment kon mijn zusje het verhaal verder invullen voor de dame: dat was mijn oudste broer, die zat toen bij de Penjaga Malam (nachtwakers), zei zij.

Oh, ik ben hem zo dankbaar want wij wisten niet waar we naartoe moesten. Hij heeft ons toen naar een veilig adres gebracht, aldus de Indische dame”, zo luidde het hele verhaal van mijn tante Fien.

Dit bijzondere verhaal van de toenmalige ontsnapping en de latere toevallige ontmoeting van de Indische dame en mijn tantes kreeg ik in 2010. Dit was nadat ik eerder al de computer bij de Indische dame had afgehaald, zonder te weten hoe zij en mijn familie een gedeelde geschiedenis hadden. Inmiddels heb ik ook kennis gekregen van een tekening van enkele dames die het Cihapit-vrouwenkamp ontglippen. Het rioleringskanaal was destijds schijnbaar een beproefde ontsnappingsroute. De Indische dame, de kennis van mijn tantes bleek Irma Hiemcke te zijn, die vroeger aan de Nijlandweg in Bandung heeft gewoond. Zij is vorig jaar in een verzorgingstehuis overleden. Mijn tantes zijn er nog, overigens inmiddels zonder computer.

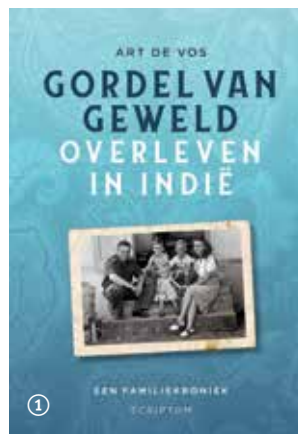
Reacties: r.habiboe@gmail.com



Omdat de laatste tijd leuk en interessant leesvoer zich in bijzonder rap tempo aandient, hebben we besloten telkens een aantal boeken tegelijkertijd te bespreken.

① 'Gordel van geweld'

Een jongeman uit Ede ontvlucht in 1932 de crisis in Nederland en wordt soldaat in Nederlands-Indië. Hij vindt daar zijn vrouw, wordt vader en neemt zich voor om 'uitmuntend militair' te worden. Dan vallen in 1942 de Japanners aan en stort het trotse Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) in. Het is het begin van een chaotische, gewelddadige periode waarin man en vrouw elkaar uit het oog verliezen. Vader verricht dwangarbeid aan de Birma-spoorlijn, moeder en kinderen overleven ternauwernood de Jappenkampen. Uiteindelijk, na veel omzwervingen, vindt een moeizame gezinshereniging plaats op het idyllische eiland Billiton. Maar de strijd gaat door: vader neemt deel aan het keiharde Nederlandse militaire antwoord op de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd. Na de



verloren koloniale oorlog keert het gezin omstreeks 1950 berooid terug naar Nederland, dat bepaald niet op hen zit te wachten. Art de Vos (1964) is historicus en communicatieadviseur. Hij schreef enkele publiëksboeken, *Gordel van geweld* is zijn eerste literaire non-fictie. Hij werkt met gepolariseerde maatschappelijke kwesties. Zijn motto is: onderzoek het tegendeel. Iedere kwestie heeft meerdere kanten en niets is zwart wit. In *Gordel van geweld* brengt hij zijn vakkennis van geschiedschrijving en communicatie samen. Zonder te oordelen of te willen overtuigen, belicht hij wat direct betrokkenen dreef en overkwam in de extreme nadagen van het koloniale Nederlands-Indië. De Vos werkte tien jaar aan deze Indische familiechroniek rond de KNIL-soldaat Henk Navest, zijn vrouw Trijntje en zoons Ab en Ceel. Op basis van interviews, dagboeken, militaire rapporten en andere bronnen reconstrueert De Vos de door oorlog en geweld getekende jaren 1942-1950. Hij licht slechts summier toe waar de tekst is aangepast. Hoewel het boek daardoor geen historisch betrouwbare bron is, behoort deze goed leesbare kroniek tot de betere en toont het hoe gebeurtenis-



sen op wereldschaal een gewoon Indisch gezin ontwortelen. Met zwart-witfoto's en een verklarende woordenlijst.

'Gordel van geweld' overleven in Indië
Art de Vos
Uitgever Scriptum
ISBN 978 94 6319 126 5
€ 24,99

② 'Koninklijk Nederlands-Indisch Leger'

Rond de eeuwwisseling vond een grote omslag plaats in de uniformering van buitenlandse koloniale legers. Men stapte af van uniformen in opvallende kleuren en ging over op kaki of dril. Het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL), verruilde in 1911 het oude vertrouwde blauwe velduniform voor het grijsgroen en werd hiermee koploper in Zuidoost-Azië. De buitenlandse koloniale legers gingen circa dertig jaar later over op groene uniformen. Naast de uniformen werd ook de bijbehorende uitrusting van het KNIL grotendeels aangepast, die tevens praktischer werd.

De stoffen voor de grijsgroene uniformen werden aanvankelijk vervaardigd in Nederland en vanaf 1920 ook deels bij de strafgevangenis te Cheribon op Java en waren van hoge kwaliteit. Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog was men echter genoodzaakt stoffen van slechte kwaliteit uit Japan te importeren. Aan het einde van de oorlog komt de productie van uniformstoffen weer normaal op gang. Na 1935 mogen uniformstoffen alleen nog maar in Nederlands-Indië worden vervaardigd. Zodoende wilde de Nederlandse regering de nationale industrie in de kolonie bevorderen. Daarnaast zou de bevoorrading van het KNIL dan niet teveel afhankelijk worden van het moederland. Vanaf 1936 liet het Indische leger de uniformstoffen daarom hoofdzakelijk vervaardigen bij de Preanger Bontweverij in Garoet en bij de strafgevangenis te Cheribon. Dit boek gaat over de transformatie van de uniformering van het KNIL in de jaren 1911-1942 in navolging van de grote omslag van de uniformering van de buitenlandse koloniale legers rond de eeuwwisseling. Hierin worden alle verschillende grijsgroene uniformen, hoofddeksele en uitrustingsstukken van het KNIL en de uniformering van de militaire luchtvaart beschreven. Daarnaast

worden de over- en onderkleding, ledereu- uitrusting en schoenen van het KNIL behandeld. De uitgave is rijk geïllustreerd met 1065 afbeeldingen in kleur en zwart-wit. Het is een mooi vorm gegeven en toegankelijk boek.

'Koninklijk Nederlands-Indisch Leger'
Geschiedenis uniformering en uitrusting
1911-1942
Tristan Broos
Walburg Pers B.V. Uitgeverij
ISBN 978 94 6249 458
€ 59,99

③ 'Tropenbruid'

Amsterdam, 1907. Het weesmeisje Anna droomt van een ander, grootser leven. Op een dag reageert ze op een advertentie waarin een ambtenaar in Nederlands-Indië een echtgenote zoekt. Eenmaal in Batavia ontdekt Anna al snel dat haar huwelijk met de starre Willem niets anders is dan een dekmantel voor carrièregekonkel, geheime liefdes en verzwegen familieverbanden. *Tropenbruid* is een zinderend liefdesverhaal tegen de achtergrond van een onder-

belicht deel van onze koloniale geschiedenis. Het is een fantasierijk en meeslepende roman met een goede verhaallijn, een echte aanrader. Je leeft helemaal mee met het weesmeisje Anna de hoofdpersoon, het is heel beeldend geschreven en heeft een verrassend plot. Je krijgt ook een stukje geschiedenis mee over Nederlands-Indië, de gewoonten, regels, etiquette in de beginjaren van de vorige eeuw. Of zoals Yvonne Keuls het verwoordt "Een prachtig verhaal over moed en verlangen, met diepe inzichten over het oude Indië." Susan Smit (1974) is schrijfster en columnist. Ze studeerde Culturele Studies met als hoofdvak Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Ze heeft inmiddels veertien succesvolle boeken op haar naam staan, zoals de bestseller *Gisèle* en *De eerste vrouw* en boeken over persoonlijke ontwikkeling, zoals *Wijze vrouwen* en *En dan de liefde*. Van haar roman *Gisèle* alleen al werden ruim 30.000 exemplaren verkocht.

'Tropenbruid'
Susan Smit
Uitgever Lebowski
ISBN 978 90 488 3543 0
€ 21,99

WIETEKE'S WERELD

IN MEMORIAM AART STAARTJES



Peuterneus Aart en Wiet, J.J. de Bom

Tot mijn grote schrik is Aart Staartjes op 12 januari overleden na een auto ongeluk in Leeuwarden. Terwijl hij de donderdag ervoor mij nog had gemaïld om mij te feliciteren met de Oeuvreprijs voor de verhalen op de Efteling. Hij reed in een brommobiel en was aangereden door een dame in een auto die geen voorrang gekregen had van Aart. Wat was er gebeurd? Zou hij onwel geworden zijn achter het stuur? We weten het niet. Wel dat het ongeluk ernstig was en dat hij met een traumahelikopter naar het ziekenhuis in Groningen moest worden vervoerd. Op 17 januari had ik een voorstelling in Schalkhaar, Overijssel en gelukkig vertelden ze mij pas na de voorstelling dat Aart overleden was in het ziekenhuis in Groningen. Of ik

meteen naar de NOS radio wilde komen in Hilversum om iets te zeggen. 'Ik rijd je er wel heen,' zei pianist Hans Steijger. Op het terrein van het Mediacentrum is achterin dat NOS radiogebouw. Daar werd een heel kort gesprekje opgenomen door aardige jongens van camera en geluid. Aan het eind kwamen de tranen, maar dat hebben ze er gelukkig later afgeknipt. De dagen erna werden reacties gevraagd van iedereen die met Aart gewerkt had.

Ik speel inmiddels in een leuke thriller met Bram van der Vlugt, Trudy Labij en Florence Vos Weeda. Bram heeft jarenlang Sinterklaas gespeeld samen met Aart Staartjes, dus hij kwam ook vaak aan het woord. Op televisie bij OP1 mocht ik weer vertellen over de jarenlange samenwerking met Aart Staartjes. Dat begon met de *Stratemaker-opzeeshow*, later *J.J. de Bom* voorheen. *De Kindervriend* en daarna *Het Klokhuis*. De eerste twee programma's waren altijd



foto: Rien Eijbersen

onder regie van Frans Boelen met een briljant schrijverscollectief: Willem Wilmink, Hans Dorrestijn, Jan Riem, Ries Moonen en Karel Eykman. De muziek van de liedjes was altijd van Harry Bannink. De VARA televisie wilde graag twee pedagogen aan het team toevoegen, maar dat hield Aart Staartjes tegen. 'Dan wordt het veel te belerend,' zei hij. Aart maakte nieuwe kindertelevisie. Vanuit het kind. Frans Boelen was het helemaal met hem eens en zo ontstonden er grensverleggende programma's in die jaren. Kinderen voelden zich gehoord en begrepen, ouders of grootouders werden soms boos. Anderen waren enthousiast. Bij het programma *J.J. de Bom* werkten we zelfs vanuit brieven van kinderen. Ze schreven over bepaalde problemen en het Schrijverscollectief maakte er een scène of liedje over. We schrokken van de heftige problemen die kinderen bezighouden. Angst voor oorlog, problemen met ouders, liefdesverdriet. Noem maar op, alles kwam aan bod.

Er was bij de VARA een aardige meneer, Donald Popelier, die de brieven van kinderen beantwoordde. Ik heb onlangs een brief gekregen van een meisje dat dankbaar was voor de 'goede raad' die ik indertijd in de rol van Titia Konijn gaf in *J.J. de Bom*. Ze had geschreven, dat haar grote broer haar misbruikte en ik heb als Titia Konijn gezegd: 'Je moet er áltijd over praten met iemand. Als dat niet met je ouders kan, dan zoek je

iemand aan wie je het wel kunt vertellen.' Het is goed gekomen met haar, schreef ze nu, ze heeft er over gepraat. Aart heeft naast zijn kinderprogramma's nog veel meer bijzondere dingen gedaan: een serie over de Molukken, de serie *Harry zoekt werk* en uiteraard *Sesamstraat*. Zijn rol van circusdirecteur Waltz was ook erg indrukwekkend. Het is geweldig dat er nu van alles met hem herhaald wordt. De besloten uitvaart van

Aart in de Salviuskerk aan de Tsjerkeborren in Dronryp was heel mooi. Het liedje van Tommy uit *Sesamstraat Dood zijn duurt zo lang* werd gezongen door Bert Plagman, met aan de vleugel Dick van de Stoep en onder andere zoon Hidde hield een lief verhaal over Aart als vader. De zee van bloemen werd mee naar buiten gebracht en op en rond de kist gelegd. Een groot man voor de kindertelevisie ging heen. ●

HALIN-VEILING VOOR HET GOEDE DOEL

48



Stichting HALIN verleent sinds jaar en dag financiële ondersteuning aan landgenoten in Indonesië. Geheel op eigen kracht en zonder overheidssubsidie verricht deze stichting in stilte veel nuttig werk voor hen die na de oorlog en bersiap-periode in Indonesië bleven wonen, vaak in behoeftige omstandigheden. Ten behoeve van deze activiteiten veilen wij een aantal kunstwerken uit het bezit van HALIN, uiteraard met de bedoeling zoveel mogelijk geld binnen te halen voor het nuttige werk van de stichting.

De totale opbrengst van de veilingen heeft de magische grens van € 10.000,- inmiddels ruim gepasseerd. De twee fijnzinnig bewerkte teakhouten Balinese beelden van een man en een vrouw hebben € 66,- opgeleverd en daarmee komt de teller op een totaal van € 10.476,- Dit keer heb-

ben we twee bijzonder mooie steendrukken in de aanbieding van Charles William Meredith van de Velde (Leeuwarden, 3 december 1818 - Menton 20 maart 1898), een Nederlands cartograaf, luitenant-ter-zee tweede klasse, kunstschilder, erelid van het Rode Kruis en zendeling. Van 1830 tot 1841 was hij aan het topografische bureau te Batavia verbonden waar hij uiteindelijk directeur van werd. In 1844 moest hij wegens gezondheidsredenen naar Europa terugkeren. Hij publiceerde in 1857 over zijn ervaringen in Indië een boek, *Gezichten van Nederlands Indië*, met vijftig platen van zijn hand. Dit zijn er twee, te weten *De Reede van Padang* en *Hangende Bamboezen Brug, op den weg van Tondano naar Menado*. De werken, één horizontaal, één verticaal meten ongeveer 26 x 38 cm. en zijn prachtig ingelijst.

Wilt u in het bezit komen van deze beide werken, dan kunt u als gebruikelijk per post of per e-mail een bod uitbrengen. Biedingen vanaf € 150,- worden in overweging genomen. Mocht u op deze mogelijkheid in willen gaan, laat het ons weten. Biedingen kunt u tot uiterlijk 1 februari 2020 sturen naar ons adres, t.a.v. Redactie Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112XE Diemen, of via e-mail naar redactie@pelita.nl, onder vermelding van uw naam, adres en eventueel telefoonnummer. De werken worden toegewezen aan de hoogst biedende. Bij gelijke biedingen laten wij het lot beslissen. En nogmaals, de opbrengst komt geheel ten goede aan het werk van Stichting HALIN. ●

BRONBEEK IN BEELD

BRONBEEKFESTIVAL

Op zondag 19 april 2020 van 10.00 tot 17.00 uur is het BronbeekFestival op het landgoed Bronbeek aan de Velperweg 147 in Arnhem. Vooral kinderen worden uitgedaagd in stoere, speelse en creatieve activiteiten in de open lucht en in tenten.

Zo kunnen ze in allerlei creatieve workshops aan de slag of in de knutselbus iets maken. Maar er zijn ook stoerdere dingen te doen. Ze kunnen ervaren hoe het is om te vliegen in de F-35, het nieuwste gevechtsvliegtuig van de Luchtmacht of



om te rijden in een antiek militair voertuig. Muziek zorgt voor een feestelijk sfeertje en wie nog nooit de Potjo Potjo heeft gedanst, kan dat nu leren. Een toegangskaartje voor alle activiteiten incl. museumbezoek kost € 3,- (tot 6 jaar en museumkaart gratis). Kaartjes zijn op 19 april verkrijgbaar bij de ingang van het landgoed. Gratis parkeren kan op het terrein van de HAN aan de Ruitenberglaan. ●

UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG

OPROEP / De Stichting Indische Ouderraad Haarlem (SIOH) wil in het kader van *75 jaar vrijheid* in de tuin van *Lieflijk Indië* een gedenksteen realiseren die aldaar een centrale rol gaat spelen op de jaarlijkse herdenkingen van 15 Augustus. De bedoeling is de steen komende herdenking te ●

onthullen. Er is één probleem en dat is de financiering van deze diep gekoesterde wens. De emotionele waarde is groot, maar het prijskaartje is met € 5300,- ook hoog. Daarom roepen wij u op ons project te sponsoren. Wilt u een bijdrage leveren maak die dan over op rekeningnummer NL 16 ABNA 0596908784 t.n.v. SIOH o.v.v. Indië monument. Elk bedrag is welkom. Wij zijn u zeer erkentelijk.

OPROEP / Op zondag 3 mei organiseert de Stichting Tjidengkamp de 12e Tjidengkamp Reünie in de Kumpulan van Bronbeek in Arnhem. Deelnemers kunnen zich opgeven via het inschrijfformulier op site <http://www.tjidengkamp.nl> De zaal gaat open om 10.00 uur (inloop met koffie en spekkoek) en het programma begint om 10.30 uur en zal eindigen tussen 15.00 uur en 16.00 uur. In het programma staan twee gesprekken met de zaal centraal. Eén gesprek over

vragen die, met betrekking tot het Tjidengkamp, bij de deelnemers leven en die mogelijk door oud-Tjidengers kunnen worden beantwoord. Het tweede zaalgesprek wordt gevoerd naar aanleiding van tastbare herinneringen (pusaka's) die door deelnemers worden meegenomen. De zaalgesprekken worden geleid door Coen Verbraak (journalist, tv-maker, schrijver) en Joost van Bodegom (o.a. oud voorzitter van de Stichting Nationale Herdenking 15 augustus 1945).

Oud minister van Buitenlandse Zaken Ben Bot zal zijn persoonlijke ervaringen in Tjideng, de Bersiap en de repatriëring, doortrekken naar zijn opvattingen met betrekking tot de politieke omgang met Indonesië.

Dichteres, schrijfster, theatermaakster en columniste Ellen Deckwitz zal o.a. lezen uit haar nieuwe bundel *Hogere Natuurkunde*.

Twee oud-Tjidengers, Tineke Zulver en Lily Touwen verzorgen een verrassende tweespraak. Rob Haarbosch zal vertellen over hoe het hem in, maar vooral ook na Tjideng vergaan is.

De kosten zijn inclusief koffie, spekkoek en nasi-rames € 27,50 per persoon. Meld u aan! Nadere informatie: Henk Camping / henk.camping@tjidengkamp.nl

OPROEP / Ik heb ooit eens een oproep geplaatst of er iemand informatie/foto's had van de voormalige zendingspost op Poso, Celebes. Helaas heb ik tot nu toe geen reactie gehad vandaar deze herhaalde oproep. Voor mij is het erg belangrijk, omdat mijn ouders daar in 1941 naar toe zouden gaan. Reacties graag per e-mail naar Hans van Ekelenburg, kajoe1964@hotmail.com



AMERSFOORT

datum : 5 april
 tijd : 12.45 - 15.00 uur
 (zaal open 12.30 uur)
 plaats : Klokhuis, Weberstraat 2
 maaltijd : € 11,50
 (reserveren gewenst)
 aanmelden bij : mw. F. Schussler,
 tel. 06-13282985 of
eettafelamersfoort@gmail.com

AMSTELVEEN

datum : 13 maart
 tijd : 13.00 - 16.00 uur
 plaats : De Meent, Orion 3-5
 maaltijd : € 11,00
 (reserveren verplicht)
 aanmelden bij : mw. L. Heijligers,
 tel. 06-15482249

APELDOORN

datum : 8 maart, 19 april
 tijd : 14.00 - 16.00 uur
 plaats : Stichting Walterbosch
 Mercuriuslaan 35
 maaltijd : € 12,00 (excl. consumpties)
 aanmelden bij : dhr. H. Kabel 074-2432932

DEN HAAG

datum : 26 maart, 30 april
 tijd : 12.30 - 14.30 uur
 (zaal open 12.00 uur)
 plaats : Christus Triumfatorkerk
 Juliana van Stolberglaan 154
 maaltijd : € 12,00
 aanmelden bij : dhr. Bert Knorr,
 tel. 06-83441618 of
eettafeldenhaag@gmail.com

DEN HELDER

datum : 21 april
 tijd : 13.00 - 16.00 uur
 (inloop 12.30)
 plaats : Hotel Den Helder
 Marsdiepstraat 2
 maaltijd : € 10,00
 aanmelden bij : dhr. Frits Piekhaar,
 tel. 06-33831146

HILVERSUM

datum : 8 maart
 tijd : 14.00 - 17.00 uur
 plaats : Lopes Dias wijkcentrum
 Lopes Diaslaan 213
 maaltijd : € 12,50
 aanmelden bij : dhr. George Nahumury,
 tel. 06-13133422

LEEWARDEN

datum : 2 maart, 6 april
 tijd : 10.00 - 15.00 uur
 plaats : MFC Westenkwartier
 Verdijkstraat 1
 maaltijd : € 9,50
 aanmelden bij : mw. Ria von Ende-Veldhoen,
 tel. 06-22462476

NIJMEGEN

datum : 28 februari
 tijd : 13:00 - 15:00 uur
 plaats : Oud Burgeren Gasthuis
 Prof. Cornelissenstraat 2
 maaltijd : € 12,00
 aanmelden bij : steunpuntnijmegen@pelita.nl
 tel. 06-13523093

OOSTZAAN

datum : 1 maart, 29 maart, 26 april
 tijd : 13:00 - 16:00 uur
 (zaal niet eerder open)
 plaats : Recreatiecentrum Concordia
 Jacob Corneliszstraat 22
 maaltijd : € 11,50
 aanmelden bij : mw. Ine Andrea,
 tel. 075-6841313

UTRECHT

datum : 6 maart
 tijd : 13:00 - 17:00 uur
 plaats : Buurthuis De Dreef
 Schooneggendreef 27c
 maaltijd : € 10,00
 aanmelden bij : dhr. Jerry Windhouwer,
 tel. 06-20962261

WAGENINGEN

datum : 28 april
 tijd : 14.00 - 16.00 uur
 (zaal open 13.30 uur)
 plaats : Rumah Kita
 Plein 15 Augustus 1
 maaltijd : € 12,00
 aanmelden bij : Peter en Linda Logman,
 tel. 06-26850932

SELAMAT DATANG BIJ DE

PELITA MASOEK SADJA[®]S

AMERSFOORT

datum : 14 maart
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : 'Het Klokhuis'
 Weberstraat 2
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : mw. G. Cordier-de Croust,
 tel. 06-48753694

AMSTELVEEN

datum : 3 april
 tijd : 13.00 – 16.00 uur
 plaats : De Meent, Orion 3-5
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : dhr. R. Wattimurry,
 tel. 06-51612350
 dhr. M. Matitahatiwen,
 tel. 06-53559000

ARNHEM

datum : 29 maart
 tijd : 12.30 – 17.00 uur
 plaats : Bronbeek,
 Velperweg 147
 toegangsprijs : € 5,00 (bewoners
 Bronbeek gratis)
 contactpersoon : mw. Tonnie Nijman,
 tel. 0316-330162

ASSEN

datum : 18 april
 tijd : 13.30 – 17.30 uur
 plaats : Wijkcentrum De Componist
 Paganinilaan 15
 toegangsprijs : € 5,00 (incl. koffie/thee)
 contactpersoon : dhr. Ed van Calck,
 tel. 06-23884706 of via
 masoeksadjaassen@kpn.nl

BERGEN OP ZOOM

datum : 18 maart
 tijd : 14.00 – 17.30 uur
 plaats : Partycentrum Rozenoord
 Beukenlaan 14
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. H. Beijen,
 tel. 06-21292549
 dhr. H. Donk,
 tel. 06-14574373

BREDA

datum : 1 maart (Huize Raffy),
 5 april (zaal Vianden)
 tijd : 14.00 – 17.00 uur
 plaats : Huize Raffy
 Bernard de Wildestraat 400
 Zaal Vianden
 Viandenlaan 3
 toegangsprijs : € 4,00 (Raffy),
 € 5,00 (Vianden)
 (leden € 3,00)
 contactpersoon : dhr. Ton Hendriks,
 tel. 06-40420330

DEN BOSCH

datum : 6 maart, 3 april
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaatwvs : De Grevelingen
 Grevelingen 66
 toegangsprijs : € 5,00 (leden € 2,50)
 contactpersoon : mw. T. Elfring,
 tel. 073-6416266

DEN HAAG

datum : 11 maart, 8 april
 tijd : 13.30 – 15.30 uur
 plaats : 'Het Klokhuis'
 Celebesstraat 4
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : mw. Anneke Ruff,
 tel. 088-3305111

DEN HELDER

datum : 31 maart, 28 april
 tijd : 14.00 – 17.00 uur
 plaats : 'De Draaikolk'
 Dollardlaan 202
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : J. vd Vlis,
 tel. 06-47056859

EINDHOVEN

datum : 10 april
 tijd : 13.00 – 17.00 uur
 plaats : Dr. Ir. Philipshuis
 Fakkellaan 1
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : dhr. H. Hallegraef
 tel. 06-13543811 of
 040-2463816

HELMOND

datum : 27 maart
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : VEKA Sportcentrum,
 Deltaweg 201
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Kees Schepel,
 tel. 06-13521570

HILVERSUM

datum : 19 april
 tijd : 14:00 – 17.00 uur
 plaats : Lopes Diaslaan 213
 toegangsprijs : € 4,50
 contactpersoon : dhr. George Nahumury,
 tel. 06-28361213

LEEWARDEN

datum : 14 maart
 tijd : 13.30 – 17.30 uur
 plaats : MFC Westenkwartier
 Verdijkstraat 1
 toegangsprijs : € 4,00 (leden € 3,00)
 contactpersoon : mw. Ria von Ende-Veldhoen,
 tel. 06-22462476

MAASTRICHT

datum : 13 maart
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : Buurtcentrum 't Atrium
 Aureliushof 160
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Jim Rosbak,
 tel. 06-13521570

RIJSWIJK

datum : 17 maart, 21 april
 tijd : 13.00 – 16.00 uur
 plaats : Wijkcentrum Stervoorde
 Dr. H.J. van Mooklaan 1
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : dhr. Eric Gerritsen,
 tel. 06-20035692

SITTARD

datum : 24 april
 tijd : 11.00 – 15.00 uur
 plaats : Limbrichterveld
 Eisenhowerstraat 724
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Jim Rosbak,
 tel. 046-4510084

ZWOLLE

datum : 21 maart, 18 april
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : Wijkcentrum Holtenbroek
 Bachlaan 20
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Arnold Niesen,
 tel. 06-20015449

- Voor meer informatie:
Stichting Pelita, tel. 088 - 3305111
- Voor details omtrent programmering
zie website www.pelita.nl

PELITANIEUWS

ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (06)

| | | | | | | | | | | | |
|---------------------------------|---------|-----------------------------|-----------------------|-----------------------|-------------------------|----------------------|-----------------------|------------------------------|---|--------------------------|-------------|
| rook gerei soort hond | ▼ | hint nul | ▼ | beziester grasland | ▼ | deel van Afrika | inhoudsmaat | soep vlees | ▼ | woonplaats luizen ei | ▼ |
| ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ |
| deel van Afrika vogel | ▶ | | | | | | | voordat | ▶ | | |
| ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ |
| als onder verenigde naties | ▶ | | deel van vistuig | vochtig | ▶ | | | gravure ontkenning | ▶ | | |
| ▼ | ▼ | indische rivier | ▼ | plant | ▶ | | | ▼ | ▼ | akelig | huid streep |
| winter sporter deel van boom | ▶ | | | | | dieren geluid | ▶ | | | boom | ▶ |
| ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ |
| oude maat winter sport | ▶ | | trekdier boom | ▼ | sierlijk aandoenlijk | ▶ | | | | gewicht en dergelijke | |
| ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ |
| techn. titel | ▶ | onwetend | ▶ | | | | | plan grap | ▶ | | |
| ▼ | ▼ | voorkeur tropische plant | ▼ | | | pers. vnv. vernis | ▼ | | | na-middag als eerder | |
| vogel | reisweg | ▶ | Europese hoofdstad | ▶ | | | | ten bedrage van reisdeken | ▶ | | pook |
| ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ |
| omgeving Engelse kroeg | ▶ | | | | | | | slang | | dwars mast | ▶ |
| ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ |
| klank rebus | ▶ | | daar ooster lengte | ▶ | | | loods onder andere | ▶ | | | pers. vnv. |
| ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ | ▼ |
| | | | | | | vrouw schaap | ▶ | | | | |

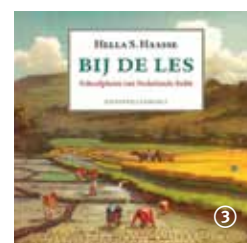
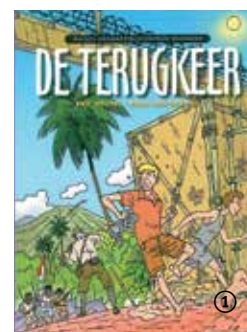
LOS DE PUZZEL OP!

De letters in de gekleurde vakjes vormen, nadat u ze in de juiste volgorde heeft geplaatst, dit keer het Indonesische woord voor een bijgerecht.

U kunt de oplossing tot 1 april 2020 per briefkaart inzenden naar de redactie van Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen of per mail naar info@pelita.nl.

Maak kans op de volgende prijzen:

- 1 **De terugkeer** van Eric Heuvel en Ruud van der Rol.
- 2 **Familieziek, naar de roman van Adriaan van Dis** van Peter van Dongen
- 3 **Bij de Les, schoolplaten van Nederlands-Indië** (antiquarisch) van Hella S. Haasse



WINNAARS PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL DECEMBER

De oplossing van de vorige Pelita Nieuws Zweedse Prijspuzzel is **Ikan Bali**, het regionale Indonesische gerecht dat werd bedoeld. Uit de vele goede reacties zijn de volgende prijswinnaars getrokken: mevrouw **C.H.E. Laan-Winia** uit Hoorn, **J.S. van der Zwaan** uit Rotterdam en mevrouw **M. Mureau-Scherling** uit Breda. Van harte gefeliciteerd, een dezer dagen zult u uw prijs thuis ontvangen.

Handelskantoren uit de koloniale tijd te Semarang

Lang hebben deze kantoren, die gezichts-bepalend zijn, in een ernstig verwaarloosde staat aan de rand van het Hollandse buurtje gestaan. Hoewel er in deze wijk wel e.e.a. gerestaureerd werd, is er niets aan dit gebouw verbeterd. De rechter toren is, zo bleek bij een bezoek in 2016, ingestort! Het gebouw behoorde toe aan de Handels Vereeniging Amsterdam, een bedrijf dat bij de nationalisatie door Soekarno onteigend is. Daarna maakte het deel uit van haar opvolger, het Indonesische bedrijf Perkebunan. (Potlood, penseel en gekleurde inkt op papier, 29,5x37 cm. 1998) **Cary Venselaar**

